

▲ Husice nilská s mláďaty. Foto Petr Lang.

O invazních druzích a husici nilské, která dobyla vody Slavkovského lesa

Pavel Jaška, AOPK ČR, Regionální pracoviště Správa CHKO Slavkovský les

Problematika invazních, tedy nepůvodních druhů organismů, je jedním z nejzávažnějších témat ochrany světové biodiverzity. Dnes již snad každý kout světa čelí nějakým druhovým invazím nevýmaje ani takové končiny, jako například pevninu Antarktidy nebo mořské prostředí Arktidy (Chown et al. 2012, Fernandez et al. 2014). Invazní druhy mohou svým vstupem do nových území vytlačovat původní druhy, měnit celá společenstva a v neposlední řadě přinášet nové, pro místní biotu neznámé choroby a parazity (web1). Vnášení nepůvodních druhů má na svědomí zpravidla člověk. Dopravou, pěstováním nepůvodních rostlin nebo chovem nepůvodních zvířat narušuje fungování celých ekosystémů.

S invazemi cizích druhů se bohužel potýká také příroda v našem západočeském regionu. Nesmlouvavou agresivitou invazního druhu silného kalibru nám ukazuje vlčí bob mnoholistý (*Lupinus polyphyllus*), rostlina původem ze západu USA. Nejlépe prosperuje v podhor-

ských oblastech a rychle se šíří. Ve Slavkovském lese proti ní Správa CHKO Slavkovský les (AOPK ČR) urputně bojuje každý rok. Její schopnost obohacovat půdu o dusíkaté sloučeniny doslova decimuje společenstva rostlin vázaná na nízké hladiny živin v půdě, např. orchidejové louky (Bucharová 2007). Schopnost šíření rostliny je přitom děsivá. Nado může způsobovat hospodářským zvířatům závažné zdravotní problémy, které mohou vést při nadměrné konzumaci rostliny až k úhynům zvířat. Vlčí bob samozřejmě není jediným problematickým druhem rostlin v regionu. Z dalších je třeba vzpomenout místním dobře známý kavkazský bolševník velkolepý (*Heracleum mantegazzianum*), dále himálajskou netýkavku žláznatou (*Impatiens glandulifera*) nebo východoasijskou křídlatku japonskou (*Reynoutria japonica*).

Ani invazních živočichů nezůstal Slavkovský les ušetřen. Drobná, původně východoasijská rybka střevlička východní (*Pseudorasbora*

▲ Pár husice nilské s mláďaty. Foto Petr Lang.

parva) byla zjištěna mimo jiné i v řece Teplá (web 2). Problematice výskytu a šíření nepůvodního jelena siky (*Cervus nippon*), který devastuje zmlazení lesů a způsobuje genetickou erozi domácích jelenů, byl již v Arnice článek věnován (Jaška 2014). Norek americký (*Neovison vison*) pronikl v současné době snad na většinu území. Jeho negativní vliv na populace raků a jiné vodní a mokřadní druhy živočichů je notoricky známý. Negativní vliv na drobnější druhy naší fauny mají nepochybně i americký mýval severní (*Procyon lotor*; Matějů 2013) nebo východoasijský psík mývalovitý (*Nyctereutes procyonoides*), zvláště jimi mohou být ohroženy v krajině vzácné a izolované lokality rozmnožování obojživelníků. Populace obojživelníků nadto čelí závažné globální krizi světových rozměrů, na níž má zřejmě mamutí podíl invazní houba *Batrachochytrium dendrobatidis* způsobující onemocnění chytridiomykózu. Ta doslova kosí celé žabí druhy v Novém světě, Austrálii, ale i jinde (Olson et al. 2013). Od roku 2008 ji v ČR máme také; doufejme, že jí naše podmínky až tak svědčit nebudou (Civiš et al. 2009).

Komu však naše klima s jistotou svědčí, je nový invazní druh, který se v CHKO Slavkovský les

objevil poprvé až v roce 2015. Jedná se o husici nilskou (*Alopochen aegyptiaca*) pocházející původem z Afriky.

Druh byl již v 17. století introdukován do Velké Británie, kde se rozšířil a populačně ustálil. Ve dvacátém století však docházelo k intenzivnímu pronikání husice do okolních pevninských států Evropy. Brzy došlo k obsazení Belgie, Nizozemí, Francie, Německa a Švýcarska. V sousedním Německu hnízdí v současné době přes dva tisíce párů. V ČR byla husice poprvé pozorována v roce 1979 u Jindřichova Hradce. Zřejmě šlo však o jedince uprchlé ze zajetí. Další husice se objevily až v roce 1993 a 1995 na Znojmsku a Lounsku. Po krátké odmlce začínají od roku 2000 přibývat pozorování, jejich počet pak dramaticky roste po roce 2008. V tomto roce u nás husice také poprvé s jistotou vyhnědily na Tachovsku a u Putimi (shrnuto Schröpfer et al. 2011). V roce 2014 zahnízdlia husice v 8 kvadrátech faunistického mapování (Štastný et Bejček 2015; celá ČR je rozdělena do „čtverců“ velikosti 11,1 x 12 km). V roce 2015 husice dorazila i do Slavkovského lesa, kde byl jeden exemplář poprvé pozorován 21. 6. 2015 Klárou Vanišovou a Martinem Liškou na rybníku u Chotěnova nedaleko

Mariánských Lázní. Dva jedinci byli tamtéž zastížení o osm měsíců později 14. 2. 2016 prvním z pozorovatelů. V téže roce jsem se shodou okolností na dotčené lokalitě vyskytl v rámci svých pracovních povinností. Při terénním šetření 11. 8. 2016 jsem zde pozoroval dvě dospělé husice nilské vodící dvě nezletlá mláďata. Ptáci byli poměrně plaší a ze břehu, kde zjevně odpočívali ve společnosti kachny divoké, odpluli na volnou hladinu.

Ve Slavkovském lese se tedy jedná o první vyhníždění nového invazního druhu. Přes své na první pohled sympatické vzezření znamená i tento druh jisté problémy pro domácí společenstva organismů. Existuje řada dokladů o silném teritoriálním chování husice nilské a agresivitě vůči ostatním vodním ptákům. Jaké dopady bude mít šíření tohoto druhu na naši faunu, ukáže až čas. ■

Literatura:

- Bucharová A. (2007): Vlčí bob mnoholistý – skrytý nebezpečí. – Arnika, přírodou a historií Karlovarského kraje 2/2007: 36–38.
- Civiš P., Vojar J. et Baláž V. (2010): Chytridiomykóza – hrozba pro naše obojživelníky? – Ochrana přírody 4: 18–20.
- Fernandez L., Kaiser B. A. et Vestergaard. (2014): Marine invasive species. – Nordic Council of Ministers: 198 pp.
- Gozlan R. E., St-Hilaire S., Feist S. W., Martin P. et Kent M. L. (2005): Disease threat to European fish. – Nature 435: 1046.
- Chown et al. (2012): Continent-wide risk assessment for the establishment of nonindigenous species in Antarctica. PNAS 109 (13): 4938–4943.
- Jaška P. (2014): Jelen sika – ohrožení naší přírody. – Arnika, přírodou a historií Karlovarského kraje 1/2014: 22–24.
- Matějík J. (2013): Medvídek mýval v Karlovarském kraji. – Arnika, přírodou a historií Karlovarského kraje 2/2013: 12–14.
- Olson et al. (2013): Mapping the global emergence of *Batrachochytrium dendrobatidis*, the Amphibian Chytrid Fungus. – PLoS ONE 8(2): e56802.
- Schröpfer L., Vermouzek Z., Šírek J. et Stolarczyk J. (2011): Výskyt husice nilské (*Alopochen aegyptiaca*) v České republice v letech 1979 až 2009. – Sylvia 47: 67–75.
- Štastný K. et Bejček V. (2015): Co je nového v ornitologii Mapování hnízdního rozšíření ptáků v České republice. – Živa 2: 73–74.
- web1: IUCN (2013): Wildlife diseases threaten Europe's biodiversity. <https://www.iucn.org/content/wildlife-diseases-threaten-europe%E2%80%99s-biodiversity>
- web2: AOPK ČR. Názevová databáze ochrany přírody. [online databáze; portal.nature].
- web3: BirdLife International (2016) Species factsheet: *Alopochen aegyptiaca*. <http://www.birdlife.org>.

Ve své Africké domovině obývá husice nilská obrovský areál rozšíření od jižní Afriky po Saharu, severněji proniká do Egypta povodím Nilu. Využívá široké spektrum sladkovodních biotopů otevřené krajiny od jezer, umělých nádrží až po řeky a umělé kanály, vystupuje až do výšky 4000m n. m. Preferuje vodní tělesa obklopená pastvinami, loukami nebo poli, kde se může pást, vyhýbá se lesnatým oblastem. Rostlinnou potravu si zpestřuje drobnými živočichy.

Nehluboké hnízdní kotlinky husic se zpravidla nacházejí ve vegetaci nedaleko vody. Hnízda však mohou být i v norách v hrázích, v dutinách stromů, venkovských stavbách nebo dokonce v opuštěných hnízdech velkých ptáků desítky metrů nad zemí. Druh je v části svého areálu pronásledován, střílen a tráven, neboť je považován za škůdce v zemědělství a je také sportovně loven. Navzdory značnému areálu rozšíření, velké početnosti a probíhající expanzi v Evropě se zdá být celkový populační trend klesající (web3). Ve starověkém Egyptě byla husice nilská částečně domestikována a chována jako hlídač, domácí společník, ale také jako posvátný pták, zasvěcený bohyni Eset. Později ji chovali i Řekové a Římané.

KRÁTKÉ ZPRÁVY

■ Výstupem projektu **Ochrana, výzkum a udržitel-
né využívání mokřadů ČR**, financovaného z evropských fondů, je databáze mokřadů ČR, která je dostupná na webových stránkách <http://mokrady.ochranaprirody.cz>. Databázi připravila Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, která je jedním z partnerů projektu. Česká republika je nyní jednou z mála zemí na světě, která funkční elektronickou databází mokřadů má.